

Др Драго ЂУПИЋ

ЈЕЗИК ПРОЗНИХ ДЈЕЛА НИКОЛЕ I ПЕТРОВИЋА

(Скица са идејама за ширу обраду)

I

О књижевном стваралаштву Николе I Петровића Његоша, књаза и краља Црне Горе, писано је релативно доста, али се мора нагласити да језик у његовим дјелима такорећи није испитиван. Разлога за то, свакако, има више, а можда је основни међу њима тај што се дуго сматрало да књижевно дјело Николино не заслужује озбиљну пажњу књижевне критике а још мање лингвистичку анализу.

По књижевној вокацији Никола I Петровић је првенствено пјесник, и то довољно талентован да би се његова поезија морала разматрати у озбиљној критичкој анализи. Никола је, међутим, имао изванредан таленат и за прозно казивање, али му се највећи опус из тог начина казивања садржи у говорима, писмима и мемоарима, док у ужем смислу књижевних прозних творевина такорећи нема. Главном његовом прозном дјелом биће свакако драма – комедија у три чина *Како се ко роди*, и језик у њој је најприближнији књижевном прозном изразу, будући да су говори и писма посвећени посебним ситуацијама, док се мемоари могу сматрати колико књижевним у ужем смислу толико и публицистичким казивањем.

1. Опредијелили смо се за ову прилику да кажемо нешто о језику у двије врсте његовог прозног казивања, па смо анализирали језик у говорима и у драми *Како се ко роди*, сматрајући да је за један осврт ове врсте и то довољно да презентује Николин књижевни израз ван стихова. Мемоаре нијесмо избјегли због тога што су са његовима у издању на основу којег смо вршили анализу, а то је најобимније и најсрећеније издање његових дјела које је учинио „Обод” 1969. године, помијешани мемоари Сима Поповића, већ првенствено због тога што је ријеч о прелазној форми, тј. о недовољној граници између књижевног и публицистичког казивања. При томе смо језик у говорима посматрали као особен израз, у највише случајева емоционалан и специфичан. Доста сличан говорима је и језик писама, па смо се ту и тамо осврнули и на тај језик.

Не можемо се отети утиску, последице увида у прозна дјела Николе Петровића, да би сасвим довољно разлога било да се језику тих дјела посвети посебна мо-

нографија, која би могла бити прворазредна докторска дисертација из лингвистике, гдје би се потанко проучио језик овога писца, док би посебна монографија могла да се напише о језику и стилу његових пјесничких дјела. Зато, нека овај мој прилог тој теми и буде пледоаје за такав приступ језичкој анализи дјела Николе I Петровића.

2. Никола I Петровић је био образован човјек, па је као такав и могао да прати књижевни израз свога времена на српском језику и према том изразу се у највећој мјери управљао у својим дјелима. То је српски књижевни језик с краја 19. и с почетка 20. вијека који у себи садржи висок проценат народног и народског казивања – и у фонетизму, и у лексици и у фразеологији. Јер, почетак његовог књижевног стварања пада у вријеме када је Вукова језичка реформа већ била побиједила, те ју је у свом изразу могао успјешно пратити. Уз то, у великој мјери је могао да се ослони на језик два своја претходника – Петра I и Петра II Петровића Његоша, чијој је породичној лози и сам припадао. По језику у свом дјелу он и стоји између ове двојице претходника, јер као Петар Први имао је изузетан говорнички дар, што се посебно јасно види у његовим говорима, па и у писмима, а имао је и таленат за пјеснички израз Његошевог типа, наравно – не и нивоа. То све чини да ову личност, иако је 60 година био на челу државе, не сматрамо више владаром него писцем, за разлику од Петра Првог, који је више владар него писац.

3. Књаз Никола Петровић, потоњи краљ Никола, настојао је да у својим дјелима настави језичку традицију два поменута претходника, која је имала дубоке коријене у народном схватању, па његово дјело карактерише обилато коришћење народног израза, у свим његовим нивоима, нарочито у фонетизму и синтакси. А што се лексике тиче, слободно се може рећи да Никола Петровић припада оним писцима који су у највећој могућој мјери у свом књижевном казивању искористили народну лексику. То се најбоље види у драми *Како се ко роди*, гдје све врви од народског казивања, народне лексике и народне синтаксе. Заправо, када се чита текст ове драме, стиче се утисак да се читалац налази међу најобичнијим људима црногорског села, уз повремене излете писца у чисто књижевно, да не кажемо књишко изражавање, познато само писцу и покојем лику у драми. На другој страни, у писмима, поред израженог народног фонетизма наилази се на богату књижевну лексику, укључујући и многе црквенословенске, рускоцрквенословенске, руске и славеносрпске лексеме. Слично је и са говорима, док се мемоари одликују смиреношћу казивања о народу и историјским догађајима везаним за њега, означеним понајвише отпором народа туђину и сукобима са њим. И док у говорима, писмима, дјелимично и у мемоарима, пише књижевним стилем, у говорима и писмима то је најузвишенији, свечани стил, дотле у драми *Како се ко роди* говори најједноставнијим народским језиком, тако да читаоцу у потпуности дочарава језички израз црногорске сеоске

средине крајем прошлог вијека, који је, на неки начин, представљао раскидање са прошлошћу и улазак у ново доба, гдје наука и просвјета све више утичу на живот и његове токове. Но, како се ради о комедији, писац није могао да не унесе и нешто другачијег казивања, посебно када су у питању неке личности што су се неуспјешно школовале и које настоје да прихвате начин говорења који се што је више могуће разликује од дијалекта. Наиме, док школовани Милош и Драгиња говоре нормалним језиком своје средине, са нешто више стилске и реченичке углађености, дотле неуспјешно школовани, тј. пропали ђаци какви су Јанко и Настасија говоре извјештаченим језиком, заправо језиком који ни сами не разумију. Јанко говори о реуматизму, па каже: „А то ти је руматизам, посљедица употребе алкохолическе течности, рума; 'руматизам' је сљество жестока рума (те што и сами знате) и зато се та болест зове 'руматизам'” (Драме, 417). Зар нас ово не подсећа на црногорску „покондирену тикву”?

Док је код Стефана Митрова Љубише народно казивање књижевно уобличено, те се осјећа само језичка интервенција писца у народном изразу, а код Марка Миљанова тај израз је чисто народни, непатворен, књижевно неуобличен, дотле код Николе имамо мјешавину народног и књижевног казивања. Покаткад се код њега осјећа и намјера да управо тако пише али је много више спонтанитета ослоњеног на народне говоре и обојеног књижевним умијећем и књижевним начином казивања, проистеклим колико из талента толико и из учености. Кад се концентрише на свој књижевни израз, Никола пише оним књижевним језиком који је код Срба уопше прихваћен послије Вукове књижевнојезичке реформе, а када му концентрација попусти, или ако хоће да дочара средину црногорског села – израз му је на изграђеном дијалекатском нивоу, који се претвара у књижевни, са незнатним одступањем од прихваћеног стандарда. (Наравно, све је ово условно, јер се анализа врши на основу штампаних редова а не на основу изворника, тј. аутографа). Али се може уопштено рећи да најприродније пише кад употребљава народну лексику и народну синтаксу. Ту особину налазимо у свим врстама његових радова, нешто мање у писмима. Најаутентичнији народни говор је у драми *Како се ко роди*, и ево одатле једне илустрације:

„Блажо

Ја да сам у сенат (сенат – Д.П.), ја бих учинио један закон. Који Црногорац нема барем у најмању руку на свој дио кућу и десет рала земље и ни паре дуга на то, да се не може женит'.

Иван

Е, па колико би било онда ожењенијех.

Блажо

Може му бит', а што им – 'оће жена, кад нема ни себе ни њој то ђавоље ни сјутра. Тако ми бога, ово је истина, што ћу ти сад причат'. Отићох неће по ма-

ломе Госпођинудне на Цетиње својијем послом. Шетам се пјацим горе-доље, онако неколико пута, ка' и други, док виђех гомилу људи под Бријест. Е, онамо је господар дати, рекох, те и ја к Бријесту, не бих ли му приступио руци. Кад тамо, сједи господар, савјетује народ да ради, да се чува од трошкова, од беспотребнијех давија, од ријечи, од глоба и од свега што је рђаво. У то ђаво такни једнога, чини ми се бјеше Пипер: 'О господару!' – 'Шта је?' – 'А да, ја сам ти погинуо вас у комате од једне веље моје работе, па сам доша' богу и теби'. – 'А што, дану?' – 'Да опростиш, вјерио сам се.' – 'Па те неће, је ли?' – 'Није то.' – 'А да шта?' – 'Углавих свадбу за сјутрадан по Митровудне, те ја прсни љетос и то рано у Приморје, по Паштровићима, тамо – овамо, залуду, не бих ли што зарадио. Ниђе ни шестике, до толико што сам се валан љебом ранио, те сад не знам што ћу, но ми лијек дај, господару!' – 'Какав лијек, јадан?' – 'Узајми ми осам талијера за ову свадбу, па ћу ти их, акобогда, вратит' чим их ће стечем, божја ти вјера.' – 'А како живиш дома?' – 'Како ме видиш!' – 'Имаш ли што?' – 'Не без једне појатице то ђавоље.' – 'А да, јадан, што ће ти жена? Пасај се тога!' Уто ће неко са стране: 'Ах, да му се јадноме оженили', а други: 'Дома се вуци па ради ђе, празнове један, у јад се оженио, дабогда!' – Ето какви су наши људи и како умију." (Драме, 443-444).

Слични су дијалози и другдје у драми, са изузетком случајева гдје писац извргава руглу полушколовано причање недоучених, какав је случај са Јанковим румом и „руматизмом". Своју причу о „руматизму" Јанко завршава: „Послије свега тога нареди му (љекар болеснику – Д. Ћ.) да пије неку 'медежину' и да му неку маст да маже кољено, па човјек здрав ка' риба" (стр. 417). Исти тај Јанко доказује своју ученост на следећи начин: „О, колико има жена без срца па живе. И то откад се учинише неки колосални проналасци у типографију, космографију и библиографију" (стр. 414).

II

1. Фонетизам

1.1. Иако писац каткад осјећа потребу да употрејеби и дијалекатске графеме, нарочито графему *ć* (за *z* рјеђе а за *ž* никако), он то ипак не чини него се одређује за књижевне фонеме, што значи и графеме. Тако имамо: *сједјели* а не *седјели*, *сјећели* а не *сећели*, *сјуџра* а не *сјутра*, *сјуџрадан* а не *сјутрадан* итд., али је често јотоване (оно познато јекавско) сугласника (у тексту графема) *џ* и *д* испред *ј* настало од *јата* и у аналогним случајевима, као што су још чешћи нејотовани облици ових графема. Отуда имамо: *дјевојка* и *ђевојка*, *дјеца* и *ђеца*, *џдје* и *ђе* и *џе*, *сједјели* и *сјећели*, *оиђе* и *ондје*, *овдјен* и *овђен*, *овдје* и *овђе*, *неџдје* и *неђе* и *неђе*, *ниџдје* и *ниђе* и *ниђе*, *дјевер* и *ђевер*, *дјеишњсџво* и *ђеишњсџво*, али је сваки облик именице *дјед* јотован у *ђед*. Код њега налазимо и ли-

кове: *џоћ*, *свућ*, *никућ*, *некућ*, *ђеџоћ*, *кадџоћ* и сл., гдје се вјероватно првобитно финално *џ* претворило у *ј* а ово, по аналогiji од *ј* насталог од *јата*, у *ђ*. Слично је и са секвенцом *џ+ј*, па имамо: *џјераџи* и *ђераџи*, *хџјеџи* и *шџеџи*, *исџје-раџи* и *ишџераџи*, *залеђеше се* итд.

Сугласник *х* је стандардан, а нашли смо свега неколико примјера гдје се он губи: *одма* (П, 58, 98), *духовни* срођаја (П, 68), *мои* Црногораца (Г, 113), *ошво-рени* руку (П, 83), самораница (Д, 367), затим у 1. лицу пом. глагола бити: *би* (П, 34, 49 x 2, 66). Свакако оваквих примјера има више али нијесмо за њима трагали.

Нијесмо наишли на *х* у ген. плурала именица мушког и женског рода (тип: *људих*, *женах*).

Нешто је рјеђе јекавско јотовање лабијала. Забиљежили смо примјере *дожи-вљех* (Г, 45), *живљаше* (Г, 165), али их свакако има више, према су чешћи ликови нејотованог лабијала (*живјех*, *живијаше*).

1.2. Међусобне супституције самогласника су ријетке, али су везане за писану или говорну традицију. Тако налазимо често предлог *су* мјесто *са*, затим најчешће *јревосходсџво* а рјеђе *јревасходсџво*, чешће *словенскоџ* него *славенскоџ*, чешће *саџласно* него *соџласно*, али искључиво *саџрудници* (не *сутрудници*) и, насупрот томе, *свзремени*, *свзременосџ*, *суборци*, *злурадници*, *сурадници*, *судр-жављани* итд., тј. у примјерима у којима би данас у стандардном језику *а* имало превагу над *у* (неки од ових ликова, дакле *са у*, личе на кroatизме, иако није ријеч о њима). Код Николе налазимо и *књџиња* и *књаџиња* и *кнежевић* и *кња-жевић* и *љубазни* и *љубезни*, али најчешће *величесџво*. Лексема *јуџи* има облике *јуџом* и *јуџем*, *јуџова* и *јуџева*, *јуџовима* и *јуџевима*.

1.3. Финална секвенца *-ао* најчешће остаје у том лику, али се повремено сажима у *а* као што је то случај у већини староцрногорских говора, па налазимо: *изрека* (Г, 42), *да* (Д, 393), *ка* (на више места у свим текстовима), *коџа* (Д, 380), *јоса* (Д, 377), *јомоџа* (Д, 364), *јрича* ми је (Д, 366), *раџова* (Д, 367), *јри-сукá* (Д, 395) и низ других примјера, уз, наравно, чување ове самогласничке групе. Нема, међутим, сажимања ове групе у *о*, какав је случај у већини источ-нохерцеговачких говора.

1.4. Групе: *џн-ћн*, *сџн-сџн*, *јџн-јџн*: лексема *срећа* у номиналном облику задржава своје *ћ*, али у већини облика налазимо мјесто *ћн* групу *џн*, односно *џњ* – *срећно* (Г, 104, 124, П, 64), *срећни* (Д, 389), *срећнијех* (Д, 385), док се најчешће налази на ликове: *срејно*, *срејње*, *срејне*, *срејни*, *срејна*, *срејној*, *срејнијем*, *срејном*, *срејноџа*, *несрејњеџа*; тако је и *кућни* и *куџњи* (*куџњеџ*, Г, 133). Крајњи сугласник у групама *сџн*, *јџн* по правилу се губи, али најлазимо на примјере какви су: *нуждно* (П, 35, 36, 65), *нуждниј* (П, 36, 47); *жалосџна* (П, 63), *корисџна* (П, 78), *часџни* (П, 92), *бескорисџни* (П, 72), тако да се чува аутентичност именица које су у основи ових лексема.

ма и у различитим државама да се не би помислило како је усклађивао свој језик са језиком личности којима се обраћао. Екавизми му нијесу били потребни ради ритма, јер је ријеч о прозним текстовима, како је то Његош покатакд чинио, па се долази до закључка да је у питању извјесна спонтаност, нешто настала под утицајем екавске литературе а нешто и под утицајем екавизма пријезерских говора, с којима је био у сталном додиру. Овдје ћемо поменути и неке икавизме (који не припадају само икавском нарјечју): *писам* (П, 55, 58, 63), *џди* (П, 72), *иријиши* (П, 74).

2. Облици

Овдје ћемо скренути пажњу само на неколике појаве.

2.1. Није учињена статистика, али према општем увиду рекло би се да су у придјевско-замјеничкој промјени у равноправном статусу дужа и краћа промјена. Тако смо, поред кратких форми, нашли и дуге: *друџијем* (Г, 165), *славјанскијем* (Г, 133), *свијем* (Г, 164), *лудијема* (Д, 386), *нашијем* (П, 81), *нашијех* (Д, 385), *џладнијем* (П, 72), *лијейијех* (Д, 385), *џолијех* (П, 72), *јуначкијех* (Д, 385), *ваљанијех* (П, 72), *добријех* (Д, 385), *овијех* (П, 81), *свијех* (Д, 390), *раднијех* (Д, 385), *искренијем* (П, 88), *срећнијех* (Д, 385), *иријем* (П, 43), *онијех* (Д, 383), *ишијем* (П, 48), *ученијем* (Д, 389), *њиховијех* (Д, 377), *некијем* (Д, 393), *иријемнијем* (Д, 386), *најбољијех* (П, 412), *великијех* (Д, 377), *својијем* (П, 60), *црногорскијех* (Д, 385), *херцеговачкијем* (М, 68), *ускијех* (Д, 385), *неиријемнијем* (М, 68), *сиченијех* (Д, 365), *свакијем* (М, 68), *каквијех* (Д, 369), *илеменишијем* (М, 67), *самијех* (Д, 377), *необичнијем* (М, 67), *дубровачкијех* (Д, 378), *најљейишијем* (М, 67), *никаквијех* (Д, 382), *ишијех* (Д, 388) итд., итд. Ова се особина језика Николе Петровића не може сматрати народном нити личном јер се ради о периоду када је краћа форма у овој промјени тек стицала право грађанства. И сам Вук Карацић, који се определијелио за краћу форму, до краја живота је напоредо употребљавао обје, а у црногорској писаној ријечи тога доба скоро да се за краћу форму и није знало (осим код писаца).

2.2. Ријетке су народне форме у деклинацији замјеница у дативу и акузативу. Нијесмо посебно трагали, али смо наишли само на примјер уложеног *ви* труда, а чести су типови: зато *вас* позивам, ја *вас* водим итд.

2.3. Инфинитив има наставачку секвенцу *-иши* или *-иши*, али се наилази неријетко и на примјере скраћивања ове форме, тј. губљења фонеме *и*: *иоклаи се* (Д, 366), *биши (се)*, често, *ишубаиши* (Д, 375), *иричаиши* (Д, 378), *учиши* (Д, 388). Тако је не само у драмама већ и у осталим његовим прозним радовима. И доста је чудно да овај облик није чешће употребљаван, посебно због чињенице да народни говори старе Црне Горе уопште не знају за наставак са фонемом *и*.

2.4. Прво лице јединине презента глагола *видјети* је и код њега *видим*, али се наиђе и на који народни облик *виђу* (нпр., у Д, 368, 390).

3. Област *синтаксе* у прозним дјелима Николе Петровића би захтијевала посебну анализу. Како то овдје нећемо чинити, само ћемо скренути пажњу на општу карактеристику његове синтаксе: да се у великој мјери слаже са народном синтаксом Црне Горе Николина времена и постојање свих глаголских и падежних облика који се односе на стандард. Доста је, међутим, и код Николе, као и у народним говорима, мијешања акузатива и локатива, на штету локатива, код глагола кретања односно мировања. Примјера типа: „Они су...*предњачили и у Италију и у Немачку...*” (Д, 369) има на претек, па их нећемо наводити. Сам писац је осјећао разлику између акузатива и локатива, али се често повиновао народној синтакси у којој глаголи мировања уместо са локативом иду уз акузатив (тип: Живим *на Цетиње*). У Писмима, а дијелом и у говорима осјећа се традиционална синтакса наше литературе и говорништва да се реченички предикат наглашава тако што ће се наћи при крају синтагме или реченице. (Тип: „У прочем до нашега састанка, који ће ми највећу радост причинити, ако нам повољније околности допусте да ту цјел привести могнемо, можемо кроз писма, а у важном каквом случају и кроз људе од нашега поуздања савколик наш посао водити и угађати” – П, 65, М. Обреновићу). Интересантне су синтагме: *ако умјесте* (Д, 365) мјесто ако будете умјели, *ићи на војску* (Д, 366) мј., у војску, *али* би данас био наш Никшић... мј. зар (Д, 367), да се с њим виђу, *бих му река* (Д, 368) мј. река бих му, *ио* да их носи *ио* да их не носи мј. или да их... Таквих синтагми има код Николе напретек, а и других синтаксичких интересантних обрта, о којима овдје не можемо говорити, то захтијева посебну синтаксичку студију.

4. Лексика

Три су главна лексичка слоја која налазимо у прози Николе Петровића. То су: народна лексика, књишка лексика у ужем смислу и славенизми (међу које убрајамо црквенословенизме, рускоцрквенословенизме, русизме и славеносрбизме). Наравно, књишка лексика заузима највише простора, а одмах иза ње је народна, затим су славенизми.

Књишка и народна лексика су уједначене у свим прозним радовима, док славенизми највише простора добијају у говорима и писмима, што је и нормално ако се има у виду да су говори и писма увијек имали посебну функцију да некога убиједу у исправност сопствених ставова. Отуда ту и више театралности, више коришћења лексике која изгледа свечаније, а свечанија је она која је неуобичајена. Цјелокупно дјело заправо кипти од народне лексике (као што доминира и народни начин казивања), а то ћемо погледати само наводећи дио лексике из драме *Како се ко роди* (по редосљеду који налазимо од почетне до задње странице): руметин, лишма 'лише', самораница, постарати, обисти 'пробати, јести', контати, преша 'потреба, журба', онадар, зађести се, шужбати, првашњи, зановијетати, ошужбати, лијек 'мир', сиромашница, ижденут, одолен, ондолен,

заврћ, завргнут, веље, фацулет, цревље, земан, андио, ондандан, камара, уљећ, јадо-домаћин, лукијерна 'лампа без стакла', сјекнути 'вриснути', сиромашки, командијер, румбрела, румбрелин, румбелин, шаљ, грешпа, банда 'страна', зборит, дати 'ваљда, зар', свјетовати, копорнут (се), навише, чесов, пулитични, сатваранција, тећи 'стицати', кастрадаина, имућство, ваган 'посуда од дрвета за јело', ситано, вргнути, врћи, покоњи 'покојни', биљега, заметати 'започињати', заврзати 'заметати, почињати', камиш, сметеница, часа 'чега', наминути 'наићи', интрат се, врсник, валан 'вала, заиста', присукати 'достихи', чоек, чојак, скриња, путијер, мнити (само у облицима презента: мним, мнимо...), звекнути 'запјеваати', зимњи, опанути 'отпасти, напасти', устрењеница 'несрећница, мученица, зановијетало', јадуља, дану, нечесов, зажденут се 'залетјети се', перчин, двааш, вједогоња, сугреб, мађије, толковати, ожичица, медежина, клинац 'ексер', навлаш 'намјерно, заинат', бестија, брука 'непаметна особа', калаш 'неваљалац, варалица', ћакулат 'ћаскати' (далматинизам), накарадити се, накарада, руметинови, руметин, кртола 'кромпир', знавен, звек, калижит се, иоклен, кастиг, поганчад, бестијат, преобразиват се 'стидјети се', валење 'хвалисање, хваљење', кусат, онадар, домољубље, кунови 'кљенови', дација, пунан, стамбилити 'утврдити', бастати, дација 'порез', ока, пасат, теке 'тек', андио, суминут, срамотњак, врсница, поган, крвница, незапрешко, клачина, кликовати, цебана, цебахана, јуначица, ђавољи, загон, фишек 'метак', обрнут (се), првијенац 'главни сват', обрађиват 'рађавати' итд. Наравно, у овој народној лексици има и оне која потиче из других језика, нарочито романских и оријенталних, али је толико одомаћена да се може сматрати народном.

Славенизме Никола Петровић употребљава у свечанијем стилу, што значи у говорима и дијелом у писмима, али их има и у другим прозним дјелима. Навешћемо неке само из говора, опет како смо их у издању нашли према страницама: изображење, опитност, добродјетељ, торжествени, промисао, отачаство, сатрудници, обдјелавати, подобан, богохраними, кријепост, иг(о), невредиво 'безвриједно', предшаственик, појати, условија, славјанскијем, горе 'планине', чувство, предшасник, принадежити, изображен, одношај, законотворство, конач 'крај', превасходно, височајша, удивљење, печатња, признателан, благодарност, попечитељ, дружба, благовољење, подјејствовати, дјејствовати. Има их, наравно, и у Мемоарима, а у писмима још и више, али сматрамо да и овај корпус довољно јасно показује колико се писац служио лексиком из старијег периода развоја српског језика, од које је до данас остало врло мало.

Овдје ћемо навести и један дио лексике који би се са становишта данашњег стандарда у српском језику могао сматрати неком врстом кроатизама. Нашли смо, наиме, слѣдеће лексеме које би могле да се уврсте у ову категорију: *йодузеће* (Г, 89), *йодузећу* (Г, 99), *йочкама* (Г, 65), *йакова* (П, 64, 68), *йакове* (П, 94), *йаково* (П, 48, 52), *йакову* (П, 55), *йакови* (П, 89), *йакових* (П, 98), *овакова*

(П, 19), *оваково* (П, 55), *шочно* (П, 20), *каков* (П, 34), *никакова* (П, 55), *обийтељ* (Д, 380), *йодуљеџ* (Д, 394), *џледе* 'што се тиче, што се односи на...' (П, 69, 99), *ухвам (се)* 'надам се, уздам се' (П, 47, 55, 68, 69, 99), *шйовање* (на много мјеста, нарочито у писмима), *найушак* (П, 60), *усйоредо* (Г, 22), *срйскому* (П, 89), *шакођер* (Г, 235 x2, П, 45, 64, 66, 75). Ту су и облици: *реађирайи* (П, 63), *шифрирање* (П, 65), *караќиризирайи* (П, 71), *кодифицирано* (Г, 174). Сва ова лексика и наведени облици у језику 19. вијека били су у употреби и на источној страни језика Срба и Хрвата, тј. и у оном дијелу који данас захвата српски језик, те се у том смислу и не може говорити о кroatизмима већ о старијем лексичком односно морфолошком слоју у српском језику. Али са гледишта данашњег стања српског језика, условно све то узимамо као кroatизме. Јер, језик, као што добија нову лексику и нова својства, тако их и губи и постају му неуобичајени, да не кажемо страни.

5. Закључак

Како се види, направили смо само најповршнији увид у језик познатих дјела Николе I Петровића. При томе није могуће било наводити све оно што овај језик карактерише као посебан или у односу на језик других писаца, народни или славеносрпски, тако да се само стиче најопштији увид у изражајна средства којима се овај писац служио. У овако кратком раду другачији приступ је и немогућ, а извјесни подаци и наговјештаји нас још више увјеравају да је потребна монографска обрада језика овог писца, и то посебно његових прозних а посебно пјесничких дјела. Исто тако, посебно би било потребно израдити речник језика Николе Петровића, који је и богат и разноврстан, а служио би како савременом језику тако и историјској лексикографији и дијалекатској лексици значајној за другу половину 19. вијека и почетак двадесетога.

Скраћенице:

Г – Говори

П – Писма

М – Мемоари

Д – Дrame

Drago ĆUPIĆ, D. Sc.

LITERARY LANGUAGE IN THE PROSE WORKS
OF NICHOLAS I PETROVIĆ

Résumé

The language of literary works of Nicholas I Petrović Njegoš, still rather unexplored, requires a monographic research to be conducted, specifically for his prose and his poetry.

A global insight into the literary language of his prose works reveals its resemblance to that of the Serbian literature of the end of the 19th century. It appears to be the period when Vuk Karadžić's famous reforms in literature and language were recognized and when new literary standards were being established on the popular grounds. Nicholas Petrović was one of those writers who used literary expression of his own time, relying on venoacular language more than it was allowed by literary standards. The same applies to his vocabulary, phonetics, morphology and syntax. In his vocabulary, however, in addition to a the popular vocabulary used abundantly, there were also many Slav words (Church Slavic, Russian Church Slavic, as well as lexicon of the mixture of Russian Church Slavic and colloquial Serbian, used as a literary language around the beginning of the 19th century), while international lexicon was peripheral feature of his language.

In this paper, the author introduces us to the basic features of the literary language of Nicholas I Petrović, giving an overview of some crucial characteristics of different language levels of this writer. Virtually, the present work should be taken as a sketch for a much wider monographic researches in the language of Nicholas I Petrović.

